DE VRBANA FEBRES CVRANDI RATIONE COMMENTARIVS APOLOGETICVS.

Auctore

MARSILIO CAGNATO

ROMAE, Apud Aloysium Zannettum. MDCI.

SVPERIORVM PERMISSV.

PETRO ALDOBRANDINO CARDINALI AMPLISS.
CLEMENTIS VIII. PONT. MAX. NEPOTI.

MARSILIVS CAGNATVS. S. D.

VM ad ſplendidiſsima tua munera, Princeps Ampliſsime, Camerarij decus auguſtum acceſſerit; ideoq; Vrbanarum præſertim rerum, &. (quæ non eſt omnium poſtrema) publicę ſalubritatis perpetua cura futura ſit tua; propterea libellus hic, in quo de Vrbana febribus medēdi ratione diſſeritur, vt in tuo nomine appareret, maxime conſentaneum viſum eſt. qua ergo ſoles humanitate ſtudioſorum conatus amplecti, nouum clientis tui laborem excipere, ne recuſes, oro, atque obſecro. Quod tibi, pro fauſto & felici ex ſplendidiſsima, & ampliſsima legatione reditu, meæ ſit debitæ gratulationis argumentum. Vale.

Reuerendiss. Pater,

Commentarium apologeticum Marsilij medici doctiss. iussu Reuer. Paternitatis tuæ (cui mea semper parendi mens) seduló, & summa cum voluptate perlegenti, nil mihi in eo obiectum est, quod ad rem medicam non pertineat, quodque tutò & Christianè legi nequeat, tamquam ex veræ Christiana mente depromptum, & id quidem disertè adeo luculenter, & appositè explicatum, vt omni ambigendi occasione abiecta, prælo committi posse, merito suo iure, dignissimum censeatur, vsui & pergratum futurum si per ora hominum increbrescat.

Reu. Pat. tuæ humillimus seruus,

Io. Baptista Comparottus.

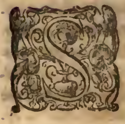
Imprimatur, si videbitur R. P. M. Sacri Palatij
B. Gypsius pro Vicesg.

Imprimatur
Fr. Angelus Baronius Venetus Mag. & Socius R. P. M. Sacri Palatij Ord. Præd.

DE VRBANA FEBRES CVRANDI RATIONE COMMENTARIVS APOLOGETICVS.

Marsilio Cagnato medico auctore.

EMPER aliquid Vrbs Roma parit, quod excitat admirationem, & , præ nouitate, tam aduenarum, quam ciuium animos commouet, ingeniaque solicitat. Quo ex genere vox quoq. est, quam, & e summo quidem loco missam, nuper audiuimus, Vrbanos errare medicos, quia, in febribus præsertim tertianis, medicamentum iubent purgans potari vocatum lenitiuum, siue minoratiuum, & quia hoc ante venæ sectionem efficiunt, & inde longum nimis spatium, ac tempus terunt iura exhibendo, quæ vocant alterata, neglecta interim humoris vitiosi vacuatione: & quia, postremo, vino ægrotis interdicūt; *Quæ vox populum fere vniuersum, ac viros præsertim principes, & purpuratorum Senatum commouit quidem primum, & suspicione perculit non leui*

(quippe de communi salute agebatur) sed (vt sæpe in Vrbe in fumum abire contingit lucem) eadem non multo post timeri minus cœpit ; ac iam sua imbecillitate obsoleuisset penitus, & obliterata esset, nisi nuper litterarum commendatione visa esset vires aliquas resumere, ac veluti respirare, ac reuiuiscere. Quod, quia non præsentibus solum, sed posteris quoque prodesse, aut obesse potest, propterea, vt antea satis videbatur obuiam itum reprehensionibus, voce voci reddita, ita nunc res postulare visa, vt litteris aduersus litteras certamen suscipiatur : vt, quid populo salutare sit, cognosci, & statui ab ijs possit, qui in curanda hominum valetudine studium, atq; operam ponunt. Quod munus egregie præstitisse videri poterant Ioannes Cecchius, & Iosephus a Luna, præclari, ac nobiles medici, qui, scriptis iam editis, hoc argumentum prosecuti sunt ; sed quia neuter mandatas litteris reprehensiones expendit, quod illis scribentibus editæ non dum essent, propterea operam non, fortasse, lusero, si illas ego ad disquisitionem reuocauero. Quem suscepi laborem non meo, ac proprio ingenio adductus, aut inuitatus otio (quod qui me norunt testabuntur) nihil enim à me tam alienum est, quàm otium, & contentionis studium ; sed multis hoc à me exspectantibus, qui sibi persuaserint, posse me, cùm ob ætatem, & diuturnam in Vrbe commorationem, de ratione curandi ab optimis medicis seruata, testimonium dare : tum publici muneris ratione, nostram medendi methodum cum

illa,

illa, quæ à vetustis auctoribus, magnis viris, tradita est, conferre, & veteres de recta medendi ratione sententias mediocriter interpretari. Sed fortasse res tam longa præfatione, & excusatione non indiget. propterea rem confestim aggredior.

Cum autem prima sit quæstio de purgatione, quæ vocatur minoratiua, & ante venæ sectionem damnatur; primum loco primo excitatam de nomine quæstionem examinabo, deinde de huius generis medicamenti vsu, & opportunitate disputabo. Ergo aiunt minoratiuum, aut lenitiuum vocari medicamentum illud non debere, quod ante misionem sanguinis exhibetur: etenim minoratio (*ita enim loquuntur*) ex Galeni, & Hippocratis præceptis 2. aph. 29. & lib. de optima secta ad Thrasybulum cap. 29. 40. & 41. morbi causam respicere debet, & ob id humorem peccantem: hoc autem ipsi non intendunt (*hoc de Vrbis medicis dicitur*) cum nonnisi præcedente concoctione illam moliendam esse censent. *hæcq; prima est reprehensio, cuius summa est, minoratiuum dici non posse, quia nolunt eo noxium humorem minuere, quoniam minime concoctus est. huic vero altera subiungitur, quæ vsum & vires eiusdem medicamenti respicit*; eo nempe humorem noxium minui non posse, quia primas mesenterij venas vis eius non pertransit, ideo humores intra venas, vel in ipso hepate peccanteis educere non potest, præsertim biliosos: Sed & probatur speciatim non esse dicendum lenitiuum, cum experi-

mento constet, sæpius stante corporis dispositione humores æruginosos illo medicamento fuisse eductos. *& hæc de nemine.*

Non fuit contẽdendum cum solis Vrbis medicis.

Hic autem primum licet mirari, hanc concitatam cum medicis Vrbanis litem, tanquam ij soli hanc, quæ damnatur, medendi rationem sequantur, vel ea ab Vrbis schola peculiariter manauerit. Si quidem constat, in schola Patauina*, Bononiense, Papiense, Pisana, & cæteris Italiæ scholis, immo & in omnibus Europæ gymnasijs eandem doceri, & à medicis, qui vbique sunt, vsurpari, vt ex ijs, quæ mox dicenda sunt, intelligetur. Sed illud quoque mirum est, quibusdam verbis dissimulari vocem illam, minoratiuum, nempe his.* Nescio sub quo nomine, aliqui enim ipsum minoratiuum appellant, aliqui lenitiuum. *Ego vero plane ignoro, quo bono consilio res vulgatissima dissimuletur.*

Minoratiua medicamẽta passim recepta.

Medicamenta vocata minoratiua recipiunt Germani, consule Andernacum in secundi commentarij dialogo septimo. recipiunt Galli, consule Fernelium lib. meth. med. 3. c. 9. qui Conciliatorem imitatus, diff. 126. tibi distinguit medicamenta purgantia in valida, mediocria, & mitiora, vt intelligas postrema hæc esse, quæ ab alijs vocantur minoratiua. Sed, ne dubia sit Gallorum sententia medicorum, Rondeletius in sua methodo promiscuo vsu horum vocabulorum, lenientia, minuentia, minuereue materiam, hoc ipsum indicauit, quod dissimulatur, ac tandem aliquando Rondeletius vsurpauit ipsam vocem minoratiuum

num, vt in synochi curatione licet videre. Hollerius leuia appellat id genus medicamenta, latinitatis (vt puto) studio, sed in suis ad Hollerium notis Duretus minoratiua vocare veritus non est. recipiunt eadem & Hispani, quandoquidem Vallesius ad lib. 2. acut. 9. & 10. medicamenta in ea distinxit, quæ proprie expurgant, & ea, quæ vocant lenientia, cuius distinctionis fecit quoque mentionem ad primæ sect. aph. 22. sed longe vberius Ludouicus Mercatus lib. 1. de Indicatione medica differit de minoratiua purgatione. Quid vero de Italis dicam? sed fortaße nostri seculi auctores probabuntur minus: itaque satis esto, Vetustiores memoraße quosdam.

Notarunt Thadæus Florentinus, Iacobus Forliuiensis, & Vgo Senensis in eorum quæstionibus ad primæ aph. 22. & secunda aph. 29. Purgationem aliam esse minoratiuam, aliam eradicatiuam, nec dubium, quin ea sit minoratiua, quam Auicenna lib. 4. Fen. 1. tract. 2. c. 7. appellauit lenificationem, vt mirum non sit, lenitiui quoque, aut lenientis medicamenti nomen promiscue pro minoratiuo receptum. Sed & Galenus origini allusit huius vocis minoratiuum ad aph. 2. sect. 29. inquiens, quo citius coctiones fiant, melius esse per initia vacuare, vt minorem redditam eo modo materiam (ὅπως ἐλάττονα τὴν ὕλην γινομένην) *facilius possit natura concoquere. Ergo, quia minor materia redditur, dictum est minoratiuum: quapropter vox ea nulla ratione dissimulari debuisset: de vocabulo leni-*

Lenificatio apud Auicennã.

tiuum

Minoratiuo quę materia educatur.

tiuum inferius differetur. Sed obijcitur, non posse vocari minoratiuum, quod humorem noxium non educit, & Vrbis medicos nolle hoc tentare, quia initio non est concoctus humor, qui non est, nisi concoctus sit, euacuandus. Sane Galenus ad 2. aph. 29. (cuius verba modo retuli) indicauit, initio vacuatione minorem materiam eandem reddi, quæ concoquenda est, Itaque nonnulli, vt Senensis, ad prima aph. 2 2. descripsere, minoratiuam euacuationem illam esse, quæ partem materiæ morbi educit, non autem totam, vel tantam, vt propterea morbus remoueatur, quam descriptionem laudarunt aliqui ex posterioribus. Verum enim vero etsi ea potest descriptio sumi ex dicto Galeni loco, non tamen inde efficitur, minoratiuam dici non debere nisi materiæ concoquendæ portio educatur: etenim cum Galenus dicat, vtile esse materiam concoquendam minuere (vnde accipiunt minoratiuam vacuationem materiæ noxiæ partem aliquam auferre) non propterea negat, vtile esse minuere materiam non concoquendam: si qua sit; quæ alias copia lædat, etsi morbum ipsa, fortasse, non efficiat; Vnde accipi possit, vacuationẽ nõ esse minoratiuam, si materiæ non concoquendæ portio adimatur, vt gratia exempli, Si in tertiana, bilem concoquendam initio minuere, salutare est, non idcirco inutile est, sanguinem non concoquendum, qui copia sit grauis, minuere, quam proprie minutionem aliqui præsertim Arabes vocant. Itaque Thadæus Florentinus ad 2. aph. 29. dixit, Vacuatione minoratiua plethoriam

thoriam auferre (quamuis minus proprie dixerit plethoriam) quo significauit, ea, quam vocat minoratiuam vacuationem, non auferre humorem, qui morbum facit, sed quemcumque, qui, quacumque de causa potest ægro molestus esse, cui Galenus allusit lib. meth. ij. c. 15. cum ait, in omni febre putrida salutarem esse venæ sectionem, vt facilius, si quid concoquendum est, concoquatur. illic enim humor minuitur non concoquendus, sanguis scilicet, non vt qui morbum fecerit, sed, vt qui copia molestus sit, & noxij humoris, à quo morbus nascitur, concoctionem, siue maturationem impediat. quo ex loco Auicenna 4. p. c. 20. hæc scripsit. Multoties præterea in febribus phlebotomia, licet necessaria non sit, efficit vt natura fortis fiat super materiam; *atque ideo damnandi non sunt, qui vacuationem initiò factam, vocant minoratiuam, licet morbi caussa proprie non minuatur, sed illa tantum excrementa educantur, quæ sunt ægro corpori vtcumq; molesta. Sed & ratio altera est penitus falsa, eo medicamenti genere humorem noxium non posse minui: nam si febris tertiana, exempli gratia, oritur a bile flaua, quotidiana à pituita, quid prohibet, quominus mel rosaceum soluens vocatum, electarium catholicon, & quæcumque huiusmodi noxios humores in ventriculo, & intestinis, vel etiam (quod in reprehensionibus conceditur) in venis mesenterij contentos educat? immò & ex remotioribus locis, si maiore mensura offerantur; vti contra, quæ medicamenta creduntur peculia-*

res humores violentius educere, vt scamonea, si parcius sumantur, vix commune intestinis contentum cibi excrementum duxerint, quamuis enim medicamenta differant inter se genere, & facultate, multum est tamen positum in mensura : Itaq. *Hipp. 4. acut. 64. inquit, si murmurante ventre, excrementa quoque fuerint biliosa, scammonio modice purgato, ὑποκάθαιρε μετρίως sed & minus quam modice hoc posse fieri credimus experimentis : sed dicto medicamenti genere, idonea oblato mensura, tum biliosa, tum pituitosa educi. itaque & materiam noxiam euacuari, experimentis item compertum est, & ab auctoribus probatum: exempli gratia audi Mesuen,* Casia fistula clementer & innoxie bilem & pituitam purgat leniendo, Tamarindi bilem purgant. Manna bilem clementer purgat. Epithymum atram bilem, Thymus pituitam crassam: *ergo id genus medicamenti noxios humores educit, nec potest hoc impediri, licet hoc ipsum medicus nolit, nam additum est in reprehensionibus (nolle medicos humorem crudum euacuare) namque si potest sirupus rosaceus bilem siue crudam siue coctam ducere, ducet vel inuito, si æger sumpserit, medico: Itaq. negari nequit, noxios humores ab hoc genere medicamenti educi. quod etiam confirmatur eo, quod in eisdem reprehensionibus subiungitur,* his medicamentis sæpe humores æruginosos educi, *& ideo lenitiua dici non debere; sed æruginosi humores biliosi sunt, & molesti, & ideo vacuandi, cumque vacuentur eodem me-*

dicamen-

dicamenti genere, certe constat materiam noxiam, eodem genere vacuari, & minui posse: Sed & præterea in hac reprehensione male acceptum est lenitiui vocabulum; non enim ideo vocatur lenitiuum, quia noxios humores non educit, sed quia blande ac leniter, & citra violentiam (si cum altero genere comparetur) hoc præstat: Itaque Mesues dicebat in primi libri theoremate primo, pruna, myxa, casiam fistulam, & similia leniendo expurgare; quamquam lenientis, siue lenitiui vocabulum vulgo pro eodem accipitur, quod minoratiuum appellatur: atque licet Mes. leniens accipiat pro genere quodam medicamenti, quod secernitur ab alijs generibus, quæ purgare dicuntur, alia soluendo, alia comprimendo, alia lubricando, tamen quia lenientia dicta sunt, quoniam leniter purgant, blandeque & sine labore, receptum est, vt, translata voce, omne genus, quod minoratiuum quoque dicitur, lenitiuum appelletur, quod consilium medici videtur esse blande, leniterque purgare, etsi non leniendo vt casia, sed purget comprimendo vt myrobalani, vel lubricando, vt psyllium; promiscue igitur minoratiua & lenitiua vocantur: Itaque & Auicenna genus hoc purgationis (vt ante dixi) lenificationem appellauit. Quod vero in eadem reprehensionis parte de humorum cruditate & concoctione dictum est, illud posterius expendendum est. Atque his factum satis videri potest quæstioni, quæ erat de nomine excitata, & demonstratum, iure merito mendicamenta quædam vocari Lenitiuũ cur dictũ.

minoratiua, posseque humores noxios ab eisdem educi. Omitto interim, quod alibi exposui, medicamenta omnia, quantum ars medica requirit, minuentia tantummodo esse, nullum, quod radicitus humores noxios educat. Iam de eiusdem medicamenti opportunitate disserendum est. Cum ergo medici accusantur, quod in febribus præsertim tertianis ante venæ sectionem medicamentis vtuntur, dubitari primum potest, Vtrum initijs morborum purgatio salutaris sit, de qua re non videtur disserendum, quoniam in reprehensionibus omnino laudatur purgatio initio facta, quæ sententia Hippocratis est loco vulgatissimo 2. aph. 29. Itaque dubitatur insuper, vtrum ea debeat purgatio venæ sectionem præcedere, & de hoc in præsentia sumus disputaturi.

Vtrũ ante venæ sectionẽ purgatio sit opportuna

Duo vero sunt rerum capita seorsim consideranda, nam primo de toto febrium genere ea dicuntur, Veræ artis, ac methodi ratio postulat, vt ab vniuersalibus ad minus vniuersalia sit procedendum. Cum ergo vtraque multitudo in febribus putredinis caussa est, & omnium humorum, quæ plethoria appellatur, & vnius, quæ cacochymia, propter dictam regulrm, in euacuationibus hic ordo seruari debet, vt prius plethoria, quam cacochymia euacuetur, illa autem per sanguinis missionem fit; *Cum vero hæc ita prodita sint, hoc loco prima posset facti quæstio moueri, expendendumque, vere ne dictum sit, plerosque medicos, qui præsertim in Vrbe medicinam faciunt, eam serua-*

re

re rationem, quæ damnatur; ac quid ego facere consueuerim, alijs dicendum relinquo, quid plerique alij præstent, non ausim affirmare; quamuis, nec sim iuuenis, nec ociosus; & sæpe socios medendo habuerim, qui de me, vt de illis ego, testimonium dare possunt. Sed non suscepi rem hanc testibus agendam, perpendimus rationes. Itaque *cum alia sit ratio febrium intermittentium, & alia continuarum, ac præsertim quæ acutorum genere continentur; ausim profiteri, multos quidem aberrare, cum in acutis morbis initio, siue ante, siue post venæ sectionem, medicamenta præbent, etsi lenientia, ad purgandum: hoc enim alienum est maxime à veterum auctorum documentis: nam cum* Hippocr. *2. Aph. 29. vniuerse dixerit, initio morbi, si videatur, mouendum esse, quod pertinet promiscue, (Galeno interprete) ad venæ sectionem & purgationem; ab eo præcepto non exemit quidem morbos acutos, namque in ijs quoque initio purgandum est; immo in valde acutis, si turget, eadem die, nec differendum statuit, 4. aph. sed rarum purgationis vsum debere esse in acutis admonuit. 1. aph. 24. quoniam huius generis morbi remedium est peculiare sanguinis missio 4. Acut. 19. in quam sententiam Galenus disertissime loquutus est ad 2. acut. ij. inquiens,* Vbi igitur non solum acutus morbus fuerit, & cuiusmodi est pleuritis, verum & cum febre vehementissima multo magis vitanda est purgantis medicamenti administratio, atque per sectionem venæ vacuandum magis, etiamsi ad hypo-

In acutis purgatio damnata.

 condrium

condrium dolor pertingat, nempe etsi minus quidem auxilium, quam per purgationem, securius tamen multo existet, immo nullum ex eo, quod per venæ sectionem fit, periculum impendet, eo discrimen maximum subeunte, quod per purgationem tentatur. *hæc Galenus, quæ maxime conueniunt cum dictis ab Hippocrate ad docendum, quantum periculi sit in vsu purgationum in acutis præsertim morbis; cum tamen medici multi, non sæpe solum, sed semper, & in omni morbo, licet acuto, medicamentis purgantibus vtantur, siue clementer, siue violenter noxios humores educant. sed quod in hac parte peccatum est, non est proprium Vrbis, sed est orbi vniuerso commune. audi Vallesium ad 1. sect. aph. 24. de ea re differentem*, Mihi tamen, *inquit*, longe aliam sententiam videtur Hippocrates modo ferre, eamque, quantum ego censeo, verissimam, & cuius ignorantia grauissime peccant hoc tempore medici. Nimirum in morbis acutis raro esse vtendum medicamentis expurgantibus; quia talium medicamentorum vsus febribus perpetuis & magnis est aduersissimus. *hæc Vallesius. Ergo in acutis morbis suspecta purgatio est, est tamen interdum in eisdem necessaria; sed scire est, cum in acutis purgare licet, purgationem ex Galeni sententia præire, & sanguinis missionem sequi: nam scriptum est 4. aph. 10. medicare in valde acutis eadem die, si turget: itaque si turget, initio, & antequam sit missus sanguis, purgatio præibit sanguinis*

missio-

missionem: cumq; purgationem in acutis initio Galenus opportunam ex eo præsertim statuat, quod turget, cumque raro turgeat, raro erit locus purgationi: sed cum erit, purgandum prius erit, quam sanguis mittendus, quia turget: nam, quando turget, confestim purgandum, Hippocrates docet. Est tamen in hac re difficultas aliqua ob vocabulum, turget, sed hanc alibi examinabam. Saltem habemus, recepta Galeni interpretatione dicti Aph. 24. sect. 1. purgandum in acutis prius, quàm sanguinem mittendum. Si vero agatur de intermittentibus, ac præsertim de tertianis, quarum aliæ dictæ sunt exquisitæ, aliæ nothæ, Vnde habetur, in tertiana exquisita sanguinem mitti prius oportère? num ab auctoribus? Atqui Galenus in eiusmodi tertianæ curatione describenda, sanguinis nusquam meminit, soletque dubitari, an conueniat, in hoc febris genere sanguinem mittere. Num igitur ab experimentis? at scimus, infinitos ex tertiana exquisita liberatos, omissa penitus sanguinis missione, & alios multos eadem purgationi postposita, vt illos prætercam, qui neutro auxilio adhibito sanati sunt. Sorderent fortasse nostræ obseruationes, consulat studiosus lector Petri Foresti obseruationes de febribus lib. 3. obseru. 5. 7. & 15. vbi narrat aliquos hac febre liberatos absq. vlla venæ sectione, & in reliquis de febre huiusmodi obseruationibus narrat quidem sanguinem missum, sed sumpto prius purgante aliquo medicamento. Vnam in obseruat. 12. narrat, huiusmodi febrem, in qua sanguinem

In tertiana exquisita sanguis nō semper mittēdus.

guinem mitti prius curauit, postea vero purgans medicamentum offerri. cum tamen omnes liberatos affirmet. Tertiana notha. *De tertiana vero notha Galenus lib. 1. ad Glauconem inquit*, Si oportuerit, sanguinem ab initio statim mittes; *ergo cum dicat, si oportuerit; demonstrat, non esse venæ sectionem in eo morbi genere semper necessariam.* Quartana. *Si dicat aliquis, Galenum in Quartana sanguinem mittere, & ideo quærat, cur non & in tertiana notha mittendus sit, is animaduertat, ab eodem dictum, si sanguinis abundat, si crassus, & niger est, quo significauit non semper faciendum, neque per se indicari à quartana sanguinis missionē, quod de tertiana pariter dicendum est. At saluberrimum est in omni febre putrida sanguinem mittere (ita enim ex Galeni lib. xi. meth. c. xv. vociferantur) fateor, sed duo sunt notanda, alterum, etsi quid est salubre non tamen semper necessarium: alterum finis, cuius gratia Galenus ait saluberrimum, ait scilicet, vt natura exonerata ab eo, à quo tanquam à sarcina premitur, facilius concoquat, & expellat: hoc est, si sanguinis adsit copia, quæ naturæ officia impediat. Sed potest non adesse, ergo non semper sanguis mittendus, atq; siquis persuasit sibi, in omni putrida febre promiscue, & absq.* Plethoria non est in omni putrida febre *vllo discrimine adesse vocatam plethoriam cum cacochymia, sane is à scopo longissime aberrat: ita enim liceret concludere, febris adest putrida ergo & plethoria, quod tamen non licet, nisi plethoriæ signa appareant; quę Galenus enumerat libro præsertim de plenitudine,*

quæ

quæ non in omnibus reperiuntur: atque adeo, vbicumque plenitudo ea non adfuerit, non erit vtile, non erit saluberrimum sanguinē mittere; si præsertim plethoriæ nomine mittendus sit: Ergo non semper expedit in putridis febribus sanguinem mittere; Sic idem Forestus lib. eiusdem. obseru. 16 inserit historiam mulieris, cui non est in tertiana notha sanguis missus, à quo præsidio abstinuit quoque in eo, de quo obseru. 18. vt abstinuit in quotidianis etiam, de quibus agit in obseru. lib. eiusdem. 20. 21. 22. 23. 25. 26. 27. qui etiam in hac postrema obseru. inquit, Venæ sectionem hic non adhibuimus, cum in hac febre minus conueniat. *Sed abstinuit quoque in quartana, de qua in obseru. 37. 38. 40. & 42. cum in alijs quibusdam quartanis sanguinem missum affirmet, licet prægressa purgatione, vt de Tertiana ante dixi. Sed quia nonnumquam in dictis febribus expedit sanguinem mittere, & ij damnantur medici, qui prius adhibent purgationem, quam venæ sectionem, hoc iam speciatim consideremus. Ac sane* Hippocrates *4. acut. 20. in varijs, quas ibi memorat, affectionibus, docet prius mittendum esse sanguinem, post ea dandum medicamentum, quo ex loco posteriores cuncti rei medicæ cultores accepere, tāquam vniuersale documentum, sanguinem prius esse mittendum, quam purgantia medicamenta offerenda, quod & Galenus indicasse videtur lib. 1. ad Glauconem scribens de tertiana notha, in cuius initio docuit, sanguinem confestim mittendum esse, hoc est ante purgationem*

Venæ sectio ante purgationem in febribus nō acutis.

nem, quibus similia dixit lib.ij.methodi c. 14. & 15. sed ad 6.Epid.sect. 1.t.6. hæc inquit, quod si vtroque auxilio homo indigeat, à venæ sectione incipiēdũ esse, patet. *hicque idcirco esse ordo seruandus dicebatur, quod ab vniuersalibus ad particularia procedendum est, arguta sane ratione, tanquam functio, quæ singularium est, doctrinæ, quæ vniuersalium, par existat, & indicium eorum, quæ agenda sunt, petendum sit à præceptis, non autem à morbis. Esto, careatque difficultate (cum fortasse non careat, sed non sunt omnes quæstiones huc transferendæ) sanguinis missione omneis ex æquo humores euacuari, tamen non est sanguis mittendus prius, quia communius sit hoc facere, quam priuatim bilem, vel pituitam ducere: sed quia res exigit, aut non, faciendum hoc, vel illud est, si videlicet adsit copia sanguinis noxia, vel suspecta, sanguis est mittendus, si nõ adsit, nõ est mittēdus, sed solum id, quod nocet, educēdũ, quod Hippocratē p. aph. 2. docuisse, Galenus est auctor, cuius interpretationē reliqui interpretes probarũt, et receperũt: ac sane docet ipsa natura, quæ molesta sunt, illa excuti debere. itaque non ab vniuersalibus ordienda est medicina, sed à noxijs, & molestis. si interim sit, quod toti corpori noceat, illud sane auferendum prius, quam partis alicuius affectum proprijs auxilijs demoliendum aggrediaris. Sed hoc non est, de quo agitur, & aliud est vniuersale in corpore, de quo modo dicebam, aliud in remedijs, de quo disseritur; & illud quod dicitur vniuersale in corpore,*

potest

potest esse morbus non ex sanguine, sed ex bile, aut pituita, citra sanguinis abundantiam, itaque purganda bilis erit, vel pituita, & erit vniuersalis (vt ita dicam) euacuatio, quia aufert id, quod uniuerso corpori noxium est, etsi sanguis non est: sic Mesues in curatione doloris capitis vocabat purgationem vniuersalem, non ratione materiæ, sed ratione corporis, quod vel vniuersum, vel eius pars aliqua purganda sit: quæ visa quoque est interpretatio Gentilis ad 4. p. Auicennæ cap. 4. cum inquit, euacuatio vniuersalis est duplex, quæ euacuat à toto; vel à pluribus partibus, & de ista loquitur Mesues, non autem de euacuatione per flebotomiam. *voluit dicere, alteram vacuationem dici vniuersalem ratione materiæ, tanquam sanguis vniuersalis, bilis, pituita sit particularis, & de hac Mesuen non esse locutum. Cur autem sanguinis missio præponenda sit, melioribus (puto) rationibus declaratum est à Francisco Vallesio lib. 2. meth. c. 3.* nam cum adest redundantia simul, & vitium, sæpius sanguine misso vtrumque scopum attingimus, quam sola purgatione; nam per sanguinis missionem extrahitur simul vitiosum cum sanguine, per expurgationem autem non extrahitur sanguis cum vitioso. & melius pręparat sanguinis missio ad expurgationem, quam expurgatio ad sanguinis missionem: hęc enim laxat vias, quo maxime corpus expurgandum indiget: illa debilitat vires, quo nihil ad mittendum sanguinem periculosius. *Hæc valde probabiliter*

 Vallesius.

Nō est perpetuū, sanguinem prius mittendum, quem purgandum.

Vallesius disserebat, quibus consentanea scripserat lib. 7. controuers. c. 9. quæ tamen non persuadent, hoc perpetuum esse: namque idem loco eodem Vallesius caussam attulit, quamobrem interdum contrarius ordo seruandus sit: Nisi, *inquit,* contigerit expurgatione concitari ardorem nouum in visceribus, tunc enim nihil consultius, quam ab expurgatione sanguinem mittere. *quamquam, hoc medentium errore contingere, opinatus est, purgans medicamentum ante sanguinis missionem offerentium: Sic enim nouum ardorem excitant, augent scilicet febres. Verum enim vero potest hoc bono quoque consilio fieri: nam si biliosus, aut pituitosus aliquis sit, in hoc Auicenna 4. p. s. 4. & cap. 20. timuit sanguinis missionem ante purgationem; cuius timoris rationem illis attulit verbis cap. 20.* Et summopere tibi caue, ne ægrum ad vnam duarum perducas rerum, scilicet humorum cholericorum ebullitionem, & frigidorum cruditatem. *ergo potest in ægri corpore feruor aliquis increscere, si sanguinis missio prauerterit purgationem: voluitque biliosos humores ante venæ sectionem educi. eoque docuit, non semper, aut solum ardores oriri ob prægressam purgationem, sed etiam ob prægressam venæ sectionem: sed hæc fere obiter hoc loco. Satis vero ex dictis diluta videri potest, ratio, qua nonnullis persuasum est, purgationem oportere semper à sanguine missione præueniri.*

Sed neque sunt efficaciora, quæ dicta sunt ad reprehendendum vulgatam illorum rationem, qui idcirco

prius

prius aluum medicamento lenire aiunt oportere, quam sanguinem mittere, quoniam vetustissimum documentum est præsertim Galeni lib. 9. meth. c. 5. & lib. 11. item Meth. c. 14. cuius Celsus etiam meminit lib. 2. c. 10. crudo non esse sanguinem mittendum. quod egregie sane dictum est. Sed arguuntur, quoniam creditum est, hoc ab illis acceptum de cruditate humorum, cum Galenus de cibis crudis verba fecerit. atqui ego, de ciborum cruditate, hoc ab illis omnino dictum, puto, nec crediderim Galeni studiosum aliquem aliter sentire: nam si ijdem negant, humores licere crudos expurgare, quomodo vtuntur ante venæ sectionem medicamento ad cruditatem demouendam, ne eiusmodi cruditas venæ sectionis beneficium impediat? sane de ea, quæ tunc auferri potest, eos loqui, consentaneum est: ea vero ciborum cruditas est, & communium excrementorum congeries, quam auferre necesse est, quod in acutis quam commodissime præstatur clystere infusis, in diuturnis vero, & alias non acutis, licet non diuturnis (sunt enim aliqui breues non acuti) cumulatius præstatur medicamento citra violentiam purgante. immo (quando huc venimus) ex Galeni sententia in hoc morborum genere, ante quam vena incidatur, vtendum est purgante medicamento; saltem blando & facili (quamuis initio violentis quoque, si res postularet, vti expediret: neque hoc pugnaret cum veterum sententijs: de qua re disputatum est ad p. sect. aphi. 22.) namque in ea quæstione, vtrum curatio à

Crudo sanguis mittendus non est.

 debi-

debilioribus, an à fortioribus præsidijs inchoanda sit, concluditur, à fortioribus inchoandum in acutis, & valde periculosis morbis, in quibus affert mora periculum, vbi vero leuior morbus est, & in eo mora periculosa non est, tentandum prius curationem leuioribus: est autem venæ sectio Galeno fortius purgatione præsidium (quamuis quod ad vtendi modum attinat, securius) quod eo probatur, quoniam ipse, vbi venæ sectio non adhibetur, quia vel ætas, vel vires, (ne timorem dicam quorundam) eam non ferunt, adhibet vicariam purgationem lib. 4. de san. tu. c. 4. non autem sanguinem mittit loco purgationis: ac licet in purgatione molestia maior percipiatur, grauius tamen negocium facessit missio sanguinis, qua naturæ thesaurus profunditur. Ergo ante venæ sectionem purgantis medicamenti, eiusque lenientis vsus non est simpliciter, & absque discrimine damnandus.

Venæ sectio fortius purgatione præsidium.

Venæ sectio ante purgationem.

Quod vero Hippocrates *lib. 4. acut. 20. docuerit, in quibusdam morbis præmittendam esse venæ sectionem purgationi: hoc nos libentissime, tanquam saluberrimum præceptum, recipimus: Sed est illud eo loco præceptum particulare, vt patet ex Galeni interpretatione dicẽtis illic catalogum exponi morborum,* Qui prius sanguinis missionem, deinde ab ea purgari postulant: *quamobrem intelligere est, morbos quoque esse alios, qui vel sanguinis missionem non requirant, vel non ante purgationem. Est quoque illud particulare documentum, quod habetur lib. 6. Epidem. t. 6. nam de renum doloris curatione, agebatur; vbi licet*

cet mirari, priore loco factam purgationis mentionem, eique succedere mentionem sanguinis missionis; Iuuenes, *inquit*, veratro purgare, poplitem incidere; *tamen Galenum ad eundem locum enuntiaße illud tanquam vniuersale preceptum*, vbi vtroque auxilio homo indigeat, à venæ sectione incipiendum esse; *quod etiam tanquam commune documentum aliqui receperunt. cui tamen non omnes acquiescunt; & distinctione opus esse arbitrantur: hocque illa docent, quæ ante dicta sunt, innumeris experimentis compertum esse, purgationem salubriter præmissam venæ sectioni, quod ante indicatũ est ex Foresti obseruationibus: item in acutis purgandum prius, si turget; docent quoque superius repetita ex Vallesio & Auicenna: nec quia Galenus in putridis febribus infinite dixerit, statim initio sanguinem mittendum, idcirco pugnat cum his, quæ modo exposui: nam probamus & nos maxime documentum illud, sanguinem mittendum prius, quam purgandum, sed ijs exceptis, quæ narrata sunt. quodque Galenus inquit, vbi vtroque auxilio homo indigeat, à venæ sectione incipiendum, intelligitur, posita indicationum paritate, acsi dixisset, vbi æque vtroque indigeat: quæ fuit Auicennæ sententia 4. p. cap. 4. cum inquit*, Et ad summam, si humores fuerint æquales, præmitte minutionem. *Ac sane si maius periculum vtcumque immineat ex sanguine, nemo dubitabit, quin à sanguinis imminutione incohandum sit, quod si maior vis ad lædendum sit in alijs humoribus, consentaneum*

taneum est rationi, nec alienum est ab experimentis, nec ab auctoribus, incipere à purgatione; sic enim loco eodem inquit Auicenna, quod si æquales nón fuerint, in primis super abundantem euacua humorem, donec æquatur; postea minue. *quamquam Galenus videatur veritus hoc dicere, nam lib. 4. de san. tuenda c. 4. in curando affectu vlceroso, si cum sanguinis copia crudi quoque succi fuissent, sanguinem prius mitti, deinde docet, aluum deijciendam, quod si solus vitiosus adfuisset succus, dumtaxat opus esse purgatione, & rursus si sanguis exiguus sit, succus vero crudus plurimus, monet, à sanguinis detractione abstinendum. Si verò sanguis copiosus, & succus crudus exiguus, prius item venam incidendam, deinde aluum deijciendam. his ergo locis aut solam proponit alui deiectionem, aut post sanguinis detractionem, non ante, quamuis copia succorum adsit crudorum. quapropter illud est à Galeni sententia maxime alienum, quod aiunt, si æque vtraque necessitas vrget, prius expurgandum esse: hoc enim recta est contrarium ijs, quæ Galenus docuit.* Pone, *inquit, in eodem cap. 4. lib. 4. de san. tu.* hominem ex mala victus ratione lassitudine affectum, deinde ex ijs, quas retulimus, notis, in venoso vasorum genere apparere subesse illi copiam semicrudorum succorum, in reliquo vero corpore multitudinem horum sane mordacium; quos lassitudo secuta est, auctus præterea quodammodo & sanguis esto, detrahere primò de sanguine oportet, deinde

succum illum educere, qui superare videtur. *his verbis describitur par copia sanguinis & aliorum humorum, nisi etiam maiorem indicauerit aliorum copiam, quos tum in venis, tum in corpore vniuerso ponit abundare, de sanguine vero, tantum, inquit, auctius quodammodo esto, nec tamen prius purgandum voluit, sed primo de sanguine detrahendum. quod & indicauit ipse Galenus lib. epid. 6. sect. 1. t. 6. qui praeterea in omni febre, tam putrida, quam continente, sanguinis missionem extulit, purgationem vero longe minus aestimauit: quod facile intelliget, qui ea, quae de curandis febribus ab eodem tradita sunt libro methodi nono, & vndecimo, libro primo ad Glauconem, & libro Artis medicae diligenter perleget, & expendet. Nec dicendum est, illum veritum esse medicamenta violenter soluentia, nam quae benigne expurgant, non fuere Galeno ignota, vt posterius demonstrabitur. Nec mouet nos illa ratio, quae nec Galenum mouit, & si multis persuasit: si prima regio scateat excrementis, futurum, vt, praemissa venae sectione purgationi, regionis illius excrementa in venas trahantur, foedumque sanguinem reddant, non timuit hoc Galenus licet vniuersum corpus, & ipsae venae, nedum sola prima regio, succis abundaret crudis, vt ante dixi; timuit solũ in lassitudine, cum qua sanguis bonus exiguus est, crudi vero succi plurimi sunt, de qua differit lib. 4. de san. tu. cap. 5. Sed ita timuit, vt perinde alui deiectionem, atque sanguinis missionem damnauerit, & prohibuerit*

Benigna medicamẽta Galeno notha.

rit inquiens. Si in laſſo corpore ſanguis exiguus ſit, crudi humores plurimi, huic nec ſanguis mittendus, nec alui deiectio, aut exercitatio, aut omnino motus, aut balneum adhibendum; quippe inciſa vena bonum ſanguinem emittit, malum qui in primis maxime venis, circa iecur, & quod meſenterium vocant, colligitur, in totum attrahit corpus. deiectio vero in talibus tormina, & roſiones facit, animique deliquia, cum eo quoque quod nec notatu quippiam dignum educit, quando crudi omnes ſucci pigri, atque ad motum inepti propter craſsitiem, frigiditatemque ſunt; *& quamuis in his poſtremis verbis ſuccos memoret frigidos ob peculiarem rationem enarratam; quia ſunt ad motum inepti, tamen paulo ſuperius in cap. 4. promiſcue memorauit crudos & mordaces, à quibus oriri & tormina ſolent, & roſiones, & animi deliquia, quæ Galenus timebat ab alui deiectione in caſu propoſito. & hæc dicuntur vbi ſucci praui abundant, & ſanguis exiguus eſt. Vbi vero par neceſſitas ſit, (de qua re nunc diſſeritur) timorem huiuſmodi neglexit, & ſanguinem prius mittendum ſtatuit. Aliam attulit Auicenna rationem in dicto capite quarto, periculum eſſe, ne craſſi ſucci, frigidique abundantes, præmiſſa venæ ſectione purgationi, euaderent craſſiores, ſed ei periculo facile obuiam iri poteſt, modo ſanguinis miſſioni adhibito; neque enim ſemper tam profuſe mittendus ſanguis eſt, vt animi defectus inducatur, quo in contrarium ſtatum corpus agitur*

agitur, & celerrime refrigeratur, vt Galenus notauit lib. methodi nono cap. 4. Idem vero cum de febribus differeret, consilium habuit omnino à recentiorum sententia diuersum, quo adductus quam celerrime, omissa penitus purgationis ratione, sanguinem mittere properabat: timebat enim, ne mora sanguis putredinem conciperet: itaque ad ægrum nocte vocatus intempesta, vt narrauit lib. 9. meth. c. 4. confestim sanguinem misit, quod ei optimum factu visum est, antequam, inquit, putredo inciperet, quod longe magis est faciendum, vbi iam putredinem adesse constat: ne plus iusto augeatur, vnde grauius periculum immineat, quam ex humoris crudi raptu intra venas; quem tamen non timebat, vbi par esset sanguinis & humorum copia crudorum, sed tantum, vbi sanguis exiguus esset. attendebat tamen Galenus ciborum quoque cruditati in febribus, sed non vt medicamento ad purgandum vteretur, sed solum vt tamdiu venæ sectionem differret, quantum, *inquit*, satisfacere tum ad eorum concoctionem, tum vt excrementa descendant, videretur. Galeni cõsilium de purgatione in febribus. Galenus curhaberet rationẽcruditatis ciborum sanguinẽ missurus.

Sed nec Auicenna ausus est, alui deiectionẽ per medicamentũ proponere, sed vomitum laudauit, & clysterem, ita enim 4. p. c. 20. inquit, à minutione præterea cauere debes super cibi repletionem, ne materiam non maturam trahas loco eius, quod ab eo euacuasti, & oportet etiam, vt tibi caueas ab eo in repletione stomachi, & intestinorum facta ex fece iam consecuta, & propinqua. immo in eam vacuando stude; & il-

lud quidem, quod est in stomacho, aut coram eo, vomitu, & quod in intestinis inferioribus, quo poteris, & si non alio saltem clystere; *Sed non semper adest ea cruditas: atque cum adest, si breui inedia tolli potest, vanum est existimare, purgationem venæ sectioni præmittere, semper oportere. Verum enimuero, sæpe quoque locum esse purgationi ante venæ sectionem, superius dictum est satis. quam purgationem moderatam esse debere, Hippocrates & Galenus perspicue docuerunt. Sed clamant ex Galeni sententia ad lib. 2. acut. ij.* perniciosum esse mouere, & non sufficienter vacuare, medicamento autem, de quo differitur, ante venæ sectionem oblato, commotionem fieri potius, quam euacuationem, & inde in febribus exanthemata apparere ex humorum putridorum commotione, tertianas febres duplicari, ad tertium & quartum mensem protrahi. *hæc ita iactantur. Sed quod extat testimonium, damnato in propositis reprehensionibus vsu lenientis medicamenti, sæpe orta exanthemata? duplicatas febres, & in longum tempus protractas? quam facile hoc dictum est, tam potest neganti credi. Et nos in hac luce viuimus, & sæpe obseruauimus febres diuturnas, geminatas tertianas, orta exanthemata, & quod grauius est incommodum prætermissum; multos defunctos. Sed morborum exortum, quo argumento potius imputandum medicamento, quàm huius vniuersitatis, & hominum præsertim naturæ? scilicet obseruatum est, ab* Hippocrate,

Mouere & non euacuare vtrũ perniciosum.

ac litteris traditum, in pluuiarum multitudine fieri longas febres: vnde igitur accipitur, fieri medici culpa, quod Hippocrates constitutioni temporis tribuendum docuit? Solent in quibusdam annorum constitutionibus vagari febres letales, cum exanthematibus, cur vitio medentibus vertitur, quod temporum prauitas secum affert? Quartana morbus est longus, & fieri solet æstate, & autumno, ergo si cui quartana accesserit, medicus accusandus, qui die secundo, hoc est post primum febris accessum, medicamentum dederit, non damnabitur æger, qui volens, aut nolens, commissis quibusdam, in id morbi genus, quod ab huiusmodi quadam caussa necessario, & in illa anni parte oriri solet, inciderit? num etiam statuunt, debere pharmacis initio morbos extingui, illorumque progressum omnino cohiberi, & intercipi? mens ea profecto Galeno minime fuit, qui morbos docuit salubreis quatuor necessario temporibus distingui, initio, cremento, vigore, decessu, nec propterea inutilis est medicina, quæ vel est maxime necessaria, vt alibi demonstratum est. hoc enim loco de his obiter. Sed cum agitur de tertiana febre nominatim, voluissem distingui inter notham, & legitimam, siue exquisitam: nam febrem tertianam exquisitam crebro degenerasse in febrem letalem, non est facile demonstrare, aut persuadere: dixi autem crebro, nam, interdum hoc, & raro fieri non negauerim; quamuis nullam huiusmodi febrem in suis obseruationibus Forestus narrauerit. at deberet, hoc

crebro contingere, si medicorum culpa contingit, cum id crebro committant crimen, quo accusantur. Si vero non sit exquisita, non est mirum: neque medici vitio semper fieri, dicendum est, si degenerat in letalem morbum, aut in longum tempus producitur. Sed testari valemus, in curanda tertiana sine vllo incommodo alijs sectam venam prius, quam oblatum medicamentum, alijs oblatum prius medicamentum, alijs alterum tantum, alijs neutrum adhibitum, vnamque victus rationem præscriptam, omneis tamen pari conualuisse felicitate. cumque Hippocrates narrat, Epicratis vxori febrem perductam ad diem octogesimum, & Cleonactidi Parionis filio ad centesimum vigesimum, quo etiam obijt & huiusmodi (multos enim ægros memorat, quorum alij post totidem dies sanati sunt, alij interiere) item cum alios quarto, vel sexto, vel septimo defunctos scribit, statuemus illa euenisse Hippocratis errore, an caussarum, à quibus morbi vel oriuntur, vel augentur, vitio? Sed quid hæc ad Vrbis potius, quam vniuersi orbis medicos attinebant? Febres vbique annis venientibus oriuntur prauæ, & malignæ vocatæ, & exanthemata, de quibus copiose scriptum est ab Hispanis medicis, à Gallis, à Germanis, ne Ita*licas scholas, præter Romanam, commemorem. Atque non negauerim, bonum quoque Homerum interdum dormitare, quando & Hippocrates deceptum se à suturis fassus est, & proprijs litterarum monumentis commendauit; ita si quis persuadeat sibi, ægros mori*

medi-

medicorum erroribm potius, quam morborum violentia, is sane artis medicæ vires, ac limites nescit, & vim huius vniuersitatis rectricem ignorat, moriẽdum aut senio, aut morbo, aut violentia quacumque: nec sanari ægri omnes valent, licet vel rectissime curentur. Memor illorum esto, quæ Aristoteles initio libri Rhethoricorum primi dicebat, cum artem dicendi similem esse medicinæ accipiebat, vt, quid interesset finem inter, & officium oratoris, doceret. quantumuis enim egregiam medicus operam nauet ad sanãdum phtisim; quod illius officium est, & in eius potestate positum est; hoc tamen assequi non potest, qui finis est, quem assequi non est in eius potestate positum. Non est in medico semper releuetur vt æger. Narratas vidi duas amplissimorum virorum historias, qui laudata methodo sanati sunt; quasi millia Romani medici narrare nequeant item methodo sanatos sua. ne contra dicamus, non deesse exempla virorum, & quidem illustrium, quos laudata in reprehensionibus methodo curatos, quidem, sed defunctos nouimus. Sed quæ ista est quæso tam salutaris methodus? Vt scilicet, initio confestim sanguis mittatur, deinde offeratur medicamentum, quod recipit decoctum ex tamarindis, floribus, & fructibus cordialibus (ita enim vulgo hæc appellantur) manna, sirupum de rosis, rhabarbarum, triferam persicam, *Hæc est laudata methodus, & videtur quoque ratio in Vrbe seruata, tanquam empiricis adeo nota, vt relatum sit, in S. Spiritus Valetudinario*

pharma-

pharmacopolam, ob tardiorem medici aduentum, ægris quæ essent offerenda præscripsisse, illorumque nihil à medico accedente immutatum, indicio, Vrbanam methodum carere ratione. At quis nouit, an ille medicus aliquid in rem suam dissimulauerit? potuit quoq; fieri, vt in illa visitatione nihil grauius occureret, quoniam in pragressa visitatione medicus ea præscripsisset, quibus in sequens tempus prouisum esset, quod creberrime contingit. Sed ex vnius fortasse errore de omnibus est iudicandum, tanquam ingenium, iudicium, disciplina, eruditio, ars ipsa denique in animis hominum imprimatur, vt in aere signa imprimuntur, simili omnino imagine, parique pondere, ac magnitudine? Sed quæ ratio facilior curandi; & quam non quiuis tantum de triuio medicus, sed agyrta quiuis, & pharmacopola imitetur: quam, cum primum ad ægrum veneris, sanguinem mittere, & quarto deinde, vel sexto die medicamentum ante descriptum exhibere? an non est vllum morborum discrimen, non naturarum, & corporum, non ætatum, & regionum? Qui diligenter obseruat motus, moresque ægritudinum, is facile intelliget, alias salubriorē venæ sectione purgationem, alias cōtra, alias, scilicet misso sanguine nihil de morbo demptum, sed cum exceperit sanguinis missionem purgatio, confestim ægrum restitutum esse, alias contra, prægressam nullo euidente commodo purgationem, secutam salutarem venæ sectionem, quæ statim sustulit morbum, alias neutrum auxilium manifeste profuisse, sed

Euentuum varietas.

tam-

tamdiu, morbum duraſſe, vt vulgus exiſtimauerit, dicta præſidia fruſtra adhibita. ex qua euentuum varietate apparet, vniformem illam medendi rationem nec in omnibus, nec in pleriſque recipiendam eſſe. Atq; cum Hippocrates ſcriptum reliquerit, medicinæ neque principium eſſe, neque medium, neque finem, id, quod eſt, indicaſſe, alias à venæ ſectione incipiendum, alias à purgatione, alias alteram tantum, alias ambas, alias neutram vſurpandam. cuius varietatis medicos Vrbis eſſe conſcios, perſuaſum eſt mihi. Cum vero *damnatur vſus medicamentorum leniter purgantium, quia commouent illa potius, quàm euacuent; cupiebam enarrari; quæ exſtet ratio idoneam euacuationem menſurandi: cumque decantatum ſit Galeni documentum; nihil eſſe, quod medicinam æque coniecturalem efficiat, atq; cuiuſque præſidij menſuram; quam habent copioſarum vacuationum ſtudioſi rationem iudicandi de idonea earundem menſura? an nihil faciendus eſt Hippocrates, cum, inquit,* prodeuntia non ſunt multitudine æſtimanda? *decepit ergo idem nos, qui laudauit vacuationes modicas* τὸ κατὰ ὀλίγον ἀσφαλὲς, *admonens in paucitate ſecuritatem ineſſe, & contra damnauit* τὸ κατὰ πολὺ *quoniam eſt* τῇ φύσει πολέμιον. *Senſim & occulto æuo natura res ſuas promouet: quid ergo vulgus oblatrat, modicas vacuationes commouere ſolum, non perficere, & expedire? tantum expediunt, quantum mouent, atque vt Galenus repetitam ſanguinis miſſionem laudauit, ita & Hippocra-*

Menſura vacuationum,

De cur. rat. per ſangu. miſſ. c. 12.

1. aph. 13.

tes

Medicamenta benigna Galeno cognita.

tes iteratam purgationem maxime probat. Nec etiam Galenus ad 2.acut.ij.laudat profusas vacuationes, qui scribens ad Glauconem in tertiana notha contentus fuit ijs, quæ moderate aluum subducunt ἐπιεικῶν ὑπολάτων *(quod faustum felixque sit negantibus, nota Galeno medicamenta benigne vacuantia) quibus se continue vsum esse, loco eodem profitetur; Sed, primum, damnabat in illo 2.acut. in acutis affectibus purgationem; quo à nobis stat illa auctoritas; deinde, cum in eisdem morbis purgandum est, laudat solum mediocrem purgationem, cuiusmodi solet his fieri medicamentis, de quibus actum est sæpius, inquit Galenus;* Quibus igitur dare quadrabit, his medicamenti tantum propina, quantum in plurimis mediocriter vacuare, tum nouisti, tum sis expertus συμμέτρως κενοῦν. *Cum itaque ibidem damnantur, qui mouent, & sufficienter non euacuant, ex eo non efficitur, euacuationem debere esse copiosiorem illa, quæ præstari possit medicamentis ante dictis: nec putandum, voces, moderate* συμμέτρως, *&, sufficienter* ἱκανῶς, *quibus ibi Galenus vsus est, contrarium aliquid significare; sed ipse voluit nos intelligere, medicamentum vacuare sufficienter, si moderate vacuet. Atque hactenus dilutam satis existimo reprehensionem illam, errare medicos, qui ante venæ sectionem medicamentis, illisque lenientibus, vtuntur.*

Iam caput illud aggredior, in quo illi damnantur, qui, ab exhibito primis diebus medicamento

tempus

tempus dicuntur terere iura exhibendo, quæ alterata vocantur, & lapidem bezaarticum, & oleo ex corticibus citri mali cor illinendo, neglecta cura humorum noxiorum vacuandi: decepti Hippocratis auctoritate, qui docuit, Concocta medicare, & mouere, non cruda &c. ac tandem, cum exactus fuerit dies quartusdecimus, vno melle ros. ęgros euacuant; & euacuant, eo licet tempore solutus morbus sit, ob timorem recidiuæ, cum initio purgandum sit, & vtendum medicaminibus bilem educentibus. (*scilicet sermo erat potissimum de febribus tertianis*) nec moueri de hac sententia debere ob dictam Hippocratis auctoritatem, quæ vera tantum est de vsu medicaminum, quæ deleteria vocantur, quæ si forte non euacuent, in humoris noxij naturam vertuntur, cuiusmodi scamonea, turbit, elleborus, colocynthis; hermodactilus, & huiusmodi, non autem de vocatis benedictis, quæ si non enacuent, facile in alimentum vertuntur, cuiusmodi sunt manna, casia, tamarindi, rosæ, violæ, & præ cæteris rhabarbarum: hæc enim initio possunt exhiberi, quapropter Hippocrates 2. aph. 29. dixit, inchoantibus morbis, si quid videtur mouendum, moue, etiam si materia non turgeat. etenim cum hoc documentum comprehendat maxime sanguinis misionem, sanguis nec dicatur turgere, etiam si non turget, initio mouendum Hippocrates voluit, ac si sermo de turgente materia fuisset, non docuisset, sanguinem quoque

 mitten-

mittendum, quem non licet mittere turgente materia, ne sanguine misso materia intra venas rapiatur, multa verò sunt in Hippocrate & Galeno, quæ docent, initio vtendum esse medicamentis purgantibus, minimè expectata humorum concoctione, quos omnino minuere per initia oportet, vt natura exonerata, quod reliquum est posit facilius concoquere. *& hæc est eorum summa, quæ aduersus Vrbis medicos dicebantur. Sed ea sunt inani prorsus labore repetita, namque ab hac sententia noui Vrbanos medicos minime abhorrere, etsi Romæ, vt alibi vbique, viget difficultas ex illo aph. Concocta medicare, quam diluit hactenus nemo aliter, quam medicamentorum discrimine, quoniam alia deleteria, & alia benedicta vocentur, quã tamen opinionem ab Hippocratis consilio alienam esse, in nostris ad eundẽ aphorismum repetitionibus ostendimus. Video autem in modo repetitis reprehensionibus primo recepta & probata, quæ in priore disputationis parte refutabantur medicamenta, quę dicuntur minoratiua, cum scriptum sit,* debere minorationem caussæ præcedere cuiuslibet morbi curationem, quem putris humor excitauit. sic enim natura exonerata quod residuum est, apte concoquet, *quæ vulgatissima est medicorum Vniuersitatis sententia. Nec dicendum, medicamenta, quibus nostri vtuntur, non habere eam vim, quæ requiritur ad minuendam noxiam materiam, si quidem non alijs vtantur, quam ijs, quæ superius nominatim proba-*

Concocta medicare.

Minoratiua purgatio in reprehensionibus probata.

ta.

ta accepimus, nempe manna, cassia, rosa, viola, tamarindis, rhabarbaro quoqs, & si hoc rarius aliquando ob pretium, aliquando ob suspicionem de seplasiæ integritate, aliquando ob varietatem opinionum, ne imputetur eis, quod morbi vitium est, cum possint eundem scopum assequi rosa, casia, tamarindis, manna, melle rosaceo, vel sirupo rosaceo soluentibus, vel melle, ac sirupo violaceo; cum ergo hæc ita probentur initijs morborum ad minuendam materiam, hæc est ipsissima ratio medendi, qua Vrbani medici, & omnis Europæa schola vtitur. Sed est & alterum animaduertendum, quod sumptum est in reprehensionibus, debere semper misionem sanguinis præire, quam sequatur purgatio, *quod tamen negatum est in eisdem, faciendum turgente materia, & additum*, vbi adest multitudo, semper præsumi adesse turgentiam, turget enim materia cum multa est, maxime biliosa, quę in tertianis febribus præualet. *Cum ergo hæc dicta sint, quid est quamobrem arguantur medici initio casia, rosa, viola, & similibus ante minuentes materiam biliosam, quam vena secta sanguinem mittant? fortaße quia non eo consilio hoc faciunt? at licet non eo consilio facerent, faciunt tamen, & recte, vt ex modo dictis apparet. Ex ipsis ergo reprehensionibus habemus, minoratiuam purgationem admittendam, & purgandum sæpe prius, quam vena aperiatur, quod est Vrbanorum methodum medentium adprobare.*

Sed dictum est tempus teri iuribus alteratis. at Iura alterata.

cur tempus dicitur teri ? nos contra profitemur hoc esse aptissimum. Victus humidus febrientibus omnibus commodus, vulgatissima Hippocratis sententia; cur, ergo, danda iura, negatur? num quia nutriunt? sane ægri nutriendi. at in accessione abstinendum, recte, sed Hippocrates & illud seruandum docuit, si æger sufficiat, nam si non ferat æger longiorem inediam, licet quaque in accessione aliquid offerre, atque inde orta est quæstio, Quonam accessionis tempore, citra decessionem, (in qua non est dubitandum, quin liceat ægrum nutrire) expediat magis ægris aliquid præbere, initione, an cremento, an vigore. at illis miscetur succus ptisanæ, & contusa caro, & sic ægri in accessionis vigore nutriuntur. Sane cur hæc dicantur prorsus ignoro: nemo est enim mihi notus, tam rudis, & tiro, qui profiteatur, ægros, vigente accessione, alendos esse. Sed nonnumquam ægri deficiunt, & decessionem expectare nequeunt, idcirco per vigorem potus aliquis, aut sorbitio exhibetur aliqua. id quod reprehendi nequit, nisi velimus Hippocratis quoque, Galeni, & veterum omnium documenta euertere. De alexipharmacis vero, & cordis illitu non disputabo, quod non reprehenduntur quasi noxia, & inutilia, sed quia interim negligitur humoris noxij euacuatio. Sed negamus dicti humoris vacuationem contemni, aut præteriri, quod patet ex prima reprehensione, qua damnabatur vsus medicamentorum lenientium, quibus materiam minui noxiam, satis ostendimus. Sed tribuitur Vrbanis medicis.

dicis, non esse purgandam initio materiam non concoctam, cum Hippocrates, & Galenus docuerint, licere materiam quoq; crudam initio medicamentis educere, nec obstare aph. p. sect. 22. concocta medicare, nam medicamenta quædam deleteria, quædam sunt benedicta. Hippocratem ignorasse genus secundum, ideo negasse cruda initio educenda, non negaturum si nouisset. *egregium certe documentum, quo ostenditur, Hippocratem ex dimidio medicum fuisse. Sed fari liceat hoc loco, & mihi dent veniam hanc æqui lectores, nemo hactenus satis* Hippocratis *in eo* Concocta medicare.
aph. consilium percepit. medentes recte faciunt, cum initio exhibent medicamenta; & rectius vtuntur leuioribus, eodem Hippocrate *auctore 2. aph. 51. sed non recte sentiunt, dum putant, medendi rationem hanc dicti aph. 22. sententia suspectam, quasi neget* Hippocrates, *initio licere vti medicamentis purgantibus, quod est maxime alienum, cum alias docuerit, incipientibus morbis mouendum esse, & hoc documentum tamquam firmissimum assumpserit in eo aph.* πέπονα φαρμακεύειν *& ex eiusdem aph. verbis accipiatur, initium esse tempus purgationibus accommodatissimũ: quamobrem nec egemus dicto medicaminum discrimine, vt tollatur contrarietas, quæ nulla est, quod vna cum reliquis, quæ modo attigi, satis in commentariolo nostro in eundem aphorismum demonstratum est, ex quo illud tantum hoc loco profitemur, recte medicos vti purgatione initio, quæ vocatur minoratiua, illaque esse*

 quibus

quibus vtuntur medicamenta aptissima, dum habeant morborum rationem, & reliqua obseruent veterum documenta. de his vero hactenus.

Vtrum vero medicamenta benedicta verti possint in alimentum, & deleteria in humorem noxium, pluribus non persequar, quod est ab instituto præsente alienum, dicam tantum de benedictis, non esse promiscue enunciandum, quia ignotum est mihi, rhabarbarum, aloen, polypodium posse in sanguinem verti: sed nec illud satis percipio, scammonium posse in bilem verti, & veratrum in pituitam, quod si fiat etiam, quantum augeri potest pituita, vel bilis exiguo scammonij aut veratri pondere? Quod autem additum est, post diem decimum quartum vno melle & rosa ægros purgari, hæc non est iuris quæstio, sed facti, & imponitur Vrbanis medicis, quod nec vtantur rhabarbaro, nec alijs, quorum sit vis efficacior, quam rosæ; quam tamen in reprehensionibus probatam legimus, inter ea, quæ bilem educunt, vt ante notatum est: plenæ sunt enim pharmacopolarum officinæ libris, in quibus seruantur medicamentorum, quibus medici Vrbis vtuntur, descriptiones: Seplasia est in Vrbe frequens, & est simplicium medicamentorum vndique perpetuus ad Vrbem concursus, argumento Romæ in vsu, vel plusquam satis frequenti, esse omnis generis medicamenta. facile est verba profundere, sed iuste reprehendere, & vera dicere & docere, hoc opus, hic labor est. Sed nec ridenda vacuatio soluto morbo facta ob timorem recidiuæ: nam

nam Hippocrates admonuit, fieri recidiuas, & recidiuarum signa docuit: Ergo, cur non sit iuste timendum, ne fiat, quod fieri solet? cur non sit imminenti periculo opportunis auxilijs occurrendum? at hoc faciendum initio, recte; sed initio quoque factum ponitur oblato medicamento, quo minuitur humoris copia ægro molesta, quamobrem expeditius natura morbum superet: quo euicto, vna reliqua est recidiuæ non prætereunda suspicio: interim vero testimonium dat ea reprehensio, consueta medicis Romanis methodo ægros sanari, dum enim videtur purgationis vsus post diem decimum quartum soluto morbo, hoc docet, ea methodo morbos solui posse, ergo non est temere damnanda. Sed tandem affertur ratio, quamobrem subrideri visa est purgatio soluto morbo, nempe, vbi facta est integra iudicatio, nihil mouendum esse. *Verum hoc loco quærendum est mihi ab Vniuersa schola medica, Vbi gentium Hippocrates docuerit, quæ perfecte sunt iudicata, non esse mouenda? namque res ea nulla egebat admonitione: etenim perfecte ille iudicatus est, qui plane restitutus est sanitati absque recidiuæ suspicione: sic enim* Hippocrates *in historijs Epidemicis sæpe dixit* τελέως ἐκρίθη, *perfecte iudicatus est, cum penitus desijt ægritudo, & dumtaxat* ἐκρίθη, *iudicatus est, cum recidiuam narrat secutam, & sacra est admonitio, bene valenti non est opus medico, de medio tamen sumpta, nam quiuis sanus medicis legibus obligari recusat. sed respondebunt (scio) proditum hoc p. aph. 20. quæ iudicantur,*

cantur, & indicata sunt perfecte, &c. At ad eum locum satis ostendi, nullum esse verbum de perfecta iudicatione: nam vox illa ἀρτίως, nusquam apud veteres auctores eo sensu accepta reperitur, vt latine verti possit, aut debeat, perfecte, sed vbique idem significat, quod latinum aduerbium, nuper: quamobrem ex illius Aph. sententia non potest damnari purgatio facta soluto morbo, eo nomine, quod iudicatio perfecte facta sit; cum dicto Aphorismo damnetur solum vacuatio facta, dum fit iudicatio, aut cum nuper est facta, quia tantisper quiescendum sit, donec obseruari possit, reliquum ne aliquid sit, quamobrem recidiua timeri debeat, iuxta documentum vulgatum, Quæ relinquuntur in morbis post iudicationem, recidiuas facere consueuerunt. Itaque non est damnandum, sed probandum maxime (quicquid initio præstitum fuerit, vel secta vena, vel oblatum medicamentum, vel vtrumque, vel, fortasse, neutrum) si morbo sine signis opportunis soluto, post spatium, ac tempus, quo iudicari potest, timendum recidiuam, medicamentũ aliquod exhibeatur.

vini vsus in febribus *De vini autem vsu in curandis febribus (quod postremo loco propositum erat) fuit sane vetus inter auctores controuersia, quam etiam definiunt adductis, hominum, vinorum, morborumque, & casuum, qui morbos sequuntur, differentijs, vt intelligatur, alijs congruere, alijs minime; quæ à multis tractata, & probe digesta, non existimo, repetenda, eoque præsertim, quod nec in reprehẽsionibus laudatur vinum, tam-*

quam

quam febrientibus omnibus commodum, & salutare, immo quod nec in tertiana exquisita, sed tantum in illegitima laudatur, nec quodcumque, sed aquosum dumtaxat, vt Sabinum, Albanum, Neapolitanumque Aminæum, quæ quoque refrigerare dicuntur. *à qua sententia noui Vrbis medicos non abhorrere, qui non in tertiana solum illegitima, sed in legitima quoque nonnunquam pro ægrorum natura, & morbi tempore (nam Galenus non ante coctionis indicia, vinum in ea febre exhibendum, docuit, scribens ad Glauconem.) immo & aliquando in continua, & acuta febre (ne de quartana dicatur) tenue, & aquosum vinum concesserint: quod vini genus à Galeno probatum esse in febribus, nemo est tam rudis medicinæ studiosus, qui ignoret. Neque nouum est Romæ vinum ægris, & febrientibus, (seruatis veterum documentis) offerre, hoc enim non hodie tantum seruatur, sed seruatum nouimus à primarijs olim medentium, qui multis iam annis vitam cum morte commutarunt, fuereque nobis duces, & rectam ægros nutriendi rationem ex vetustis auctorum monumentis indicarunt. de qua re ante hos decem annos nonnulla scripseram in eo libello, quem inscripsi, Romana Epidemia.* E*sse autem vini genus aliquod frigefaciens, non est negandum, siue* Galenum, *siue consulamus* Hippocratem: *nam is lib. 2. de diæta, acida, quæ sunt, ait, frigefacere,* οἱ ὀξέες οἶνοι *inquit* ψύχουσι*: ille vero lib. de cibis boni & mali succi cap. ij. ait aperte, quædam vina sensibiliter* Vini frigefacientia.

F *frigefa-*

Aminæum vinum.

Pauciferi vini duplex ratio.

Aminæum vinum, vbi nasceretur.

frigefacere ψύχειν αἰσθητῶς, dubia sunt, quæ de vinis speciatim laudatis dicta sunt: namque Aminæum prisci inter generosissima retulerunt, vt legere est apud Columellam lib. 3. cap. 2. Firmissima dixit Virgilius, & Galenus lib. 5. de san. tu. c. 5. Sabinum, Albanum, & Aminæum refert inter vina Senibus aptissima, quæ docet esse debere calidioris naturæ; alibi tamen refert inter illa, quæ substantia constant tenui λεπτοὶ κατὰ σύστασιν, vt lib. de bono & prauo succo. cap. ij. & lib. 12. meth. c. 4. quæ & aquosa vocari affirmat, & paucifera, ὑδατώδεις καὶ ὀλιγοφόροι. Verum illud fuit animaduertendum, esse aliqua vina aquæ simillima quidem aspectu, nempe colore, & pelluciditate, quæ tamen epota & calefaciunt, & caput mire petunt, & mentem facile tentant, itaque nec paucifera sunt, si vis illorum frangenda sit. Sed paucifera quædam dicuntur, quæ infirma sunt, & aqua modica vini vim exuunt; quædam vero pauca aqua vini vim non quidem deponunt, sed suauitatem; vt nonnulla quoque sunt, quæ aquam satis multam sustinent, non quia potentia, sed quia sapida; hocque facile in vini natura expendenda decipi possumus. Aminæum Neapolitanum hodie vocatur Græcum, sicut nigrum (erat enim Aminæum quoque nigrum, vt accipi potest ex Plinij lib. xiiij. c. 3.) Lacrima, dicebaturque Neapolitanum, quia iuxta Neapolim nascebatur, vt Galenus ait lib. 12. meth. c. 4. erat autem præterea Aminæum tum Siculum, tum Bithynum, vt idem scripsit Galenus lib. 1. de antidotis.

tis. c. 3. Sed natum Aminæum in Pausilypo colle, vt aliqui opinati sunt, non est demonstratum ex eod. lib. 1. de Antid. vbi non est scriptum, vt illi dicunt, nasci post Puteolos, in collibus Neapoli vicinis; quasi de vno vini genere, vnoque, in quo proueniret, loco loqueretur; sed & duo loca, & duo vini genera indicauit, quod facile intelliget, qui eius orationem attente legerit: ea vero est, Quod in Gauro monte naſcitur, qua parte Puteolos Vrbem ſpectat: quodque in collibus Neapoli vicinis oritur, Aminæum quidem nuncupatum. *hæc ibi. ex quibus accipimus, alterum vini genus in Gauro monte, Aminæum vero in cæteris collibus. Sed longe dilucidior græca est oratio.* ὁ γαυριανὸς ἐν τῷ ποτιόλων λόφῳ γινόμενος, ὅτι ἐν νεαπόλει, κατά τούς ὑποκειμένους αὐτῆ λόφους, ἀμιναῖος μὲν ὀνομαζόμενος, *hoc est, Gauranum in Puteolorum colle exortum, & quod Neapoli in collibus ei subiectis, quod Aminæum vocatur, &c. Constat autem, fuisse vinum Gauranum, & Aminæum diuersi generis, in dictis tamen Galeni verbis pro, subiectis, libentius legerim, imminentibus, & pro græco vocabulo* ὑποκειμένοις *legerẽ* ὑπερκειμένοις *quia lectio ea consentanea magis est dictis ab eodem lib. de cib. bo. & mali succi c. ij. ibi enim Aminæum dixit oriri in colle Neapoli imminente* κατά τὸν ὑπερκείμενον αὐτῆ λόφον*. neque congruens est, montes dicere Neapoli subiectos, qui sunt ea vrbe eminentiores. Is autem est collis, qui Vesuuius dictus olim est, hodie Somma vocatur, quod conijcere est ex traditis à Strabone lib. 5.*

vbi describens Neapolim, Nolam, & vicina loca, illis, ait, Vesuuium vocatum montem imminere, ijs pene verbis, quibus Galenus ὑπέρκειται δὲ περὶ τόπων τούτων ὄρος τὸ Οὐεσούϊον: *sed quid opus est coniecturis, & argumentis longius petitis? Columella lib. 3. c. 2. cum scriberet de Aminæarum generibus vitium, de gemellaq; speciatim, Campaniæ, inquit, celeberrimos Vesuuij colles, Surrentinosque vestit; non igitur in Pausilypo nascebatur. Aminæum ergo album Neapolitanum, colore & perspicuitate aquam referebat, & aqua modica suauitatem deponebat, (quod hodie contingit græco) eoque nomine aquosum & pauciferum vocabatur, sed interim vini generositatem, viresque, sola suauitate deposita, retinebat. Albanum nostrate flauum, & nigrum longe distat ab Aminæi natura: atque adeo, si Galeno visum est Aminæo esse simile, Albanum priscum longe aliud à nostrate fuisse, quemadmodum & Sabinum (quod nullo hodie est in honore) dicamus licet: Sed de vinis ex antiquorum sententia, non est tam tenuiter, ieiuneq; disserendum, cũ longe alia de vinis tradita sint à Veteribus, quam posterioribus seculis comperta sunt: Namq. apud Græcos, auctore Aristotele, ferebatur, Vinum dulce non inducere ebrietatem, cum iam constet, vina esse multa dulcia, quæ hoc maxime præstant; nisi dicamus, illud negatum comparate, non simpliciter, cum Hippocrates lib. Acut. sect. 3. dicat vinum dulce vinoso minus capiti graue esse, & minus mentem tentare,* ἧσσον φρενῶν ἁπτόμενος, *quod est tamen & ip-*

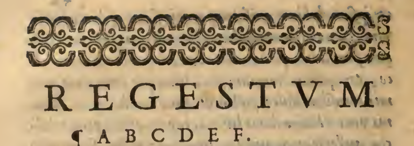
Vina dulcia ebrietatem inducere.

& ipsum dubium, nisi comparatio fiat eiusdem generis vini, cuius alterum dulce, alterum vinosum sit: namque sunt anni, quibus vite ex eadem vinum exit dulce, & quibus vinosum fit, idemque interdum primis mensibus dulce, postea vinosum euadit, vt de Apianis vuis Plinius dixit lib. 14. cap. 2. Vina primo dulcia, austeritatem annis recipiunt, & rubra fiunt. alioqui constat, vinum Corsicum dulce tentare magis mentem, quam Albanum nostrate vinosum, & graecum ex Aenaria dulce similiter mentem magis mouere, quam Asperinum vocatum, vel idem Albanum, & alia multa vinosa quidem, sed dicto graeco longe viribus inferiora; sed & à Galeno proditum est, alba vina nulla esse dulcia, & rursus crassa nulla esse dulcia, quae non etiam nigra existant, de quibus sententijs non iniuria dubitatur. Sed aliud ea res ocium desiderat. In febribus igitur, vbi tuto licet vinum offerre, Albanum quidem nostrate, quod fieri etiam solet, exhibuerim, Aminaeum vero, hoc est Graecum, nequaquam.

F I N I S.

Errata, etsi leuia, sic tamen, amice lector, emendato.

Pag. 4. linea 3. de nemine, lege de nomine. 7. 6. in omni, in omni. 12. 22. in acuijs, in acutis. 14. 10. si sangninis, si sanguis. 18. 26. sanguine, sanguinis. 21. 15. petridis, putridis. 24. 15. pdulo, paulo. ibid. 17. rosiores, rosiones. 26. 16. drplicari, duplicari. 30. 6. occureret, occurreret. 43. 21. ὑπεχμιμένοις, ὑπεχκειμένοις.

REGESTVM

¶ A B C D E F.

Omnes sunt duerniones pręter ¶ quod est dimidium

ROMAE, Apud Aloysium Zannettum. MDCI.

SVPERIORVM PERMISSV.